

การจัดการความรู้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน
ในการจัดการของชุมชนมอญบางชั้นหมาก ตำบลบางชั้นหมาก อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี

KNOWLEDGE MANAGEMENT OF CULTURAL TOURISM PROMOTION
BY COMMUNITY-BASED TOURISM OF MON COMMUNITY,
BANGKHANMAG SUB-DISTRICT, MUANG DISTRICT, LOPBURI PROVINCE

กาสะก เตชะชั้นหมาก¹ พนิตสุภา ธรรมประมวล² และกานดา เตชะชั้นหมาก³
Kasak Tekhanmag¹, Panitsupa Thampramuan² and Kanda Tekhanmag³

¹ สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี จังหวัดลพบุรี

² สาขาวิชาการจัดการ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี จังหวัดลพบุรี

³ สาขาวิชาการพัฒนาชุมชนและสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

¹ Social Education Sector, Faculty of Humanity and Social Science,
Thepsatri Rajaphat University, Lop Buri

² Business Administration Sector, Faculty of Management Science,
Thepsatri Rajaphat University, Lop Buri

³ Community and Social Development Sector, Faculty of Humanity and Social Science, Pranakorn
Sri Ayuthaya Rajaphat University, Pranakorn Sri Ayuthaya

E-mail: tkasak@hotmail.com

Received:	May 4, 2020
Revised:	September 11, 2020
Accepted:	September 15, 2020

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้าง จัดการ และสรุปองค์ความรู้เป็นรูปแบบในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการจัดการของชุมชนมอญบางชั้นหมากอย่างเป็นระบบ แล้วจัดทำคู่มือและจัดเวทีฝึกอบรมขยายผลไปยังชุมชนอื่น โดยเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมจากชุมชนมอญบางชั้นหมาก หน่วยงานและองค์กรสนับสนุน และมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี โดยดำเนินงาน 3 ขั้นตอน คือ 1) การสร้างองค์ความรู้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการจัดการของชุมชนมอญบางชั้นหมาก 2) การจัดการและสรุปองค์ความรู้แล้วจัดทำเป็นคู่มือการเรียนรู้ที่สามารถขยายผลได้ และ 3) การฝึกอบรมขยายผลไปยังชุมชนอื่น

ผลการดำเนินงานในแต่ละขั้นตอน ได้แก่ (1) สามารถสร้างองค์ความรู้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการจัดการ 4 ขั้นตอนต่อเนื่องกัน ได้แก่ 1) การสร้างความรู้ความเข้าใจและการมีส่วนร่วม 2) การพัฒนาศักยภาพเพื่อการขับเคลื่อนการท่องเที่ยว (นักเล่าเรื่องชุมชน การแสดงต้อนรับนักท่องเที่ยว สินค้าที่ระลึกทางวัฒนธรรม อาหารพื้นถิ่น ผลิตภัณฑ์ชุมชน จัดทำสื่อเรียนรู้ และภูมิทัศน์ของชุมชน 3) การส่งเสริมช่องทางการตลาด

ท่องเที่ยว และ 4) การสื่อสารสร้างการรับรู้ (2) สามารถจัดการ สรุปลองค์ความรู้ และจัดทำเป็นคู่มือ การส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการจัดการในทุกขั้นตอน และ (3) ได้ฝึกอบรมขยายผลไปยังชุมชนอื่นที่มีศักยภาพและมีความพร้อมในจังหวัดลพบุรี

คำสำคัญ

การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ชุมชนเป็นฐานในการจัดการ มอญบางขันหมาก

ABSTRACT

The objective of this research is to create, manage, and summarize knowledge as a model for cultural tourism promotion by community-based tourism of the Mon Bangkhanmag community systematically. Then create manuals and organize training sessions to expand the results to other communities. By being a participatory action research from Mon Bangkhanmag community, supporting organizations, and Thepsatri Rajabhat University. By operating 3 steps which are 1) creating knowledge in cultural tourism promotion by community-based tourism of the Mon Bangkhanmag community. 2) Management and summary of knowledge and then create a learning guide, that can be expanded and 3) the training can be extended to other communities.

Which the operation results in each step are: (1) Able to create, manage, and summarize knowledge for cultural tourism promotion by community-based tourism of the Mon Bangkhanmag community 4 consecutive steps, namely 1) creating knowledge, understanding and participation, 2) developing potential for driving tourism (community storytellers, welcome shows, cultural souvenir products, local foods, community products, create learning media, and community landscape), 3) promoting tourism marketing channels, and 4) manage communication to create recognition. (2) Able to summarize knowledge and create a manual for cultural tourism promotion by community-based tourism in every step. And (3) have extended training to other communities with potential and readiness in Lopburi province.

Keywords

Cultural Tourism, Community-Based Tourism, Mon Bangkhanmag

ความสำคัญของปัญหา

ภูมิปัญญา คือ พลังทางวัฒนธรรม เป็นอาวุธสำคัญเพื่อต่อสู้กับวิกฤติเศรษฐกิจทุนนิยม ต้องบำรุง รากแก้วที่สำคัญนี้ให้สมบูรณ์ แข็งแรง คงทน ซึ่งจะส่งผลถึงความสง่างามและโดดเด่นท่ามกลางความ หลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งปัจจุบันกระบวนการพัฒนาประเทศกำลังพลิกผันจากกระแสหลัก มาสู่กระแสวัฒนธรรมพื้นบ้าน เช่น “ภูมิปัญญาชาวบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย

และการพึ่งตนเอง” เป็นต้น ซึ่งมีตัวอย่างและบทเรียนของคนบางชุมชนที่ดำรงชีวิตตามวิถีชีวิตเดิมในอดีตจนสามารถดำรงชีวิตอยู่อย่างไม่มีปัญหาท่ามกลางวิกฤตเศรษฐกิจและสังคม (Pongpiti, 1993) นอกจากนี้ประเทศไทยยังมีกลไกสำคัญที่เอื้อต่อการอนุรักษ์ ฟื้นฟู พัฒนาภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 และต่อเนื่องถึงแผนฯ ฉบับที่ 11 และฉบับที่ 12 ที่ได้เน้นการใช้ประโยชน์จากภูมิปัญญาและแลกเปลี่ยนเรียนรู้บนพื้นฐานของการอนุรักษ์วัฒนธรรมและอัตลักษณ์ของความเป็นไทย เพื่อมุ่งพัฒนาสู่สังคมที่เข้มแข็งและมีคุณภาพ

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการท่องเที่ยวที่สนับสนุนการดำรงอยู่ของความหลากหลายทางวัฒนธรรม (UNESCO, 2006) ช่วยเปิดโอกาสให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมให้ความสำคัญกับความผูกพันระหว่างนักท่องเที่ยวและผู้ที่เป็นเจ้าของบ้าน เปิดโอกาสให้มีประสบการณ์ตรงร่วมกับเจ้าของวัฒนธรรม ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการที่นำไปสู่การทำความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในพื้นที่ท่องเที่ยว เป็นเครื่องมือที่นำไปสู่ความยั่งยืนของชุมชน เริ่มจากการปลูกจิตสำนึกทางด้านวัฒนธรรมให้เกิดขึ้นในชุมชน และการส่งเสริมปราชญ์ชาวบ้านและครูภูมิปัญญาให้มีบทบาทในการถ่ายทอดความรู้และการอนุรักษ์สืบสาน (Tong-sanoer & Sungkharat, 2015) ในขณะเดียวกันก็มีความพร้อมที่จะแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับนักท่องเที่ยวผ่านการทำกิจกรรมร่วมกันในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ซึ่งเป็นการสร้างมูลค่าให้กับท้องถิ่นและเพิ่มพูนประสบการณ์ให้กับนักท่องเที่ยว ตลอดจนเกิดการผลิตสินค้าท้องถิ่นซึ่งเป็นการกระจายรายได้ให้ชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Raymond (2008) ที่ได้นำแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ไปใช้ในการจัดการการท่องเที่ยวที่เกาะใต้ ประเทศนิวซีแลนด์ แล้วพบว่าเป็นการสร้างรายได้เพิ่มให้กับชุมชนโดยอาศัยทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชน การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม ที่กำหนดทิศทางโดยชุมชน จัดการโดยชุมชนเพื่อชุมชน และชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของสิทธิในการจัดการดูแลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน เป็นรูปแบบหนึ่งของการพัฒนาชุมชนที่ใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการสร้างความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวที่มีชุมชนเป็นศูนย์กลางและเป็นฐานในการจัดการ

ชุมชนมอญบางขันหมาก จังหวัดลพบุรีมีอัตลักษณ์ที่โดดเด่น มีการรวมกลุ่มกันอย่างเหนียวแน่น มีความเป็นปึกแผ่นของกลุ่มวัฒนธรรมของตนอย่างสูง มากกว่า 160 ปี มีการรวมกลุ่มคนตระกูลหรือนามสกุลเดียวกัน นับถือศาสนาพุทธอย่างเคร่งครัดและมีใจบุญสุนทาน ส่วนใหญ่ยังคงยึดมั่นอยู่ในประเพณีความเชื่อและวิถีชีวิตที่มีอัตลักษณ์เฉพาะของกลุ่มวัฒนธรรมมอญ เช่น ภาษา การแต่งกาย อาหาร การละเล่น เป็นต้น ประกอบกับทำเลที่ตั้งที่อยู่ห่างจากตัวเมืองลพบุรีที่มีแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่สำคัญของไทย เพียงประมาณ 3 กิโลเมตร สามารถเดินทางถึงชุมชนได้โดยใช้เวลาไม่เกิน 10 นาที ซึ่งจะทำให้ชุมชนมอญบางขันหมากสามารถนำทุนทางวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์สำคัญและศักยภาพของชุมชนมาใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

โจทย์วิจัย/ปัญหาวิจัย

การจะให้ชุมชนดำเนินการท่องเที่ยวตามหลักการข้างต้น มีความจำเป็นต้องเตรียมความพร้อมและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับ Janpetch & Siriwong (2017) ที่ค้นพบว่าเมื่อหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องให้การสนับสนุนอย่างต่อเนื่องเกี่ยวกับองค์ความรู้ด้านการจัดการทุนวัฒนธรรมท้องถิ่นจะทำให้ชุมชนเกิดความตื่นตัวและสนใจในประโยชน์ของสิ่งเหล่านั้น เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อไปในอนาคต มหาวิทยาลัยเทพสตรีในฐานะสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น จึงทำหน้าที่เป็นหน่วยงานทางวิชาการโดยร่วมมือกับชุมชน/ท้องถิ่นอย่างใกล้ชิด ซึ่งนอกจากจะทำให้ชุมชนเกิดความรู้ เกิดเจตคติที่ดี มีทักษะและสามารถอนุรักษ์และสืบทอดทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างเป็นระบบและยั่งยืนโดยใช้ทุนทางวัฒนธรรมมอญบางชั้นหมากเป็นฐานแล้ว ยังก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้จากการปฏิบัติการจริง (Interactive Learning Through Action) ที่จะสามารถจัดการและสรุปองค์ความรู้ไว้อย่างเป็นระบบในทุกขั้นตอน แล้วนำองค์ความรู้มาพัฒนาเป็นรูปแบบและผลิตเป็นคู่มือและสื่อการเรียนรู้ต่าง ๆ รวมทั้งการจัดการฝึกอบรมเพื่อถ่ายโยงประสบการณ์ที่เป็นองค์ความรู้สำคัญนี้เพื่อขยายผลไปยังชุมชนอื่นที่มีศักยภาพและทุนทางวัฒนธรรมที่สามารถส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการจัดการ จนสามารถพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนบนฐานทุนทางวัฒนธรรม อันจะนำไปสู่การลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมและการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนได้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อสร้างองค์ความรู้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการจัดการของชุมชนมอญบางชั้นหมาก ตำบลบางชั้นหมาก อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี
2. เพื่อจัดการและสรุปองค์ความรู้เป็นรูปแบบในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการจัดการของชุมชนมอญบางชั้นหมาก ตำบลบางชั้นหมาก อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี อย่างเป็นระบบ แล้วจัดทำคู่มือที่สามารถขยายผลไปยังชุมชนอื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ และจัดเวทีฝึกอบรมขยายผลไปยังชุมชนอื่น

วิธีการดำเนินการวิจัย

เนื่องจากการแสวงหาความรู้เพื่อให้เกิดความเข้าใจและพัฒนาการปฏิบัติร่วมกันภายใต้สถานการณ์ที่ค้นพบด้วยตนเองจึงใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม [Participatory Action Research: PAR] โดยมีวิธีดำเนินการดังนี้

1. ประชากรเป้าหมาย โดยหลักการของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมประชากรกลุ่มเป้าหมายคือผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในการพัฒนา การมีส่วนร่วมจะมีประสิทธิภาพสูงสุดเมื่อสามารถสนับสนุนให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องอย่างจริงจังจึงสามารถเรียนรู้และปฏิบัติงานร่วมกันได้ (Ampansirirat & Wongchaiya, 2017) ดังนั้น ในงานวิจัยนี้จึงเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของ 3 กลุ่มที่มีส่วนได้ส่วนเสียสำคัญในการพัฒนา ประกอบด้วย 1) พลังความร่วมมือจากภาคชุมชนมอญบางชั้นหมาก 2) พลังการสนับสนุนจากภาครัฐ/เอกชน และ 3) พลังวิชาการ ได้แก่ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

2. วิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม [PAR] มักเลือกวิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างน้อย 3 วิธี เพื่อข้ามข้อจำกัดต่าง ๆ และเป็นการตรวจสอบสามเส้า (Triangulate Data) ดังนั้นในงานวิจัยนี้จึงเก็บข้อมูลโดย 3 วิธีประกอบกัน คือ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม

2.1 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม ใช้ในการเก็บรวบรวมและบันทึกข้อมูลอย่างเป็นระบบที่เกี่ยวข้องกับบริบทชุมชน วิถีชีวิตและพฤติกรรมของผู้คนในชุมชน ทิศทางวัฒนธรรม ศักยภาพในการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการจัดการ ซึ่งดำเนินการทั้งในช่วงก่อนและระหว่างการดำเนินโครงการวิจัย

2.2 การสัมภาษณ์ ใช้การสัมภาษณ์เพื่อประโยชน์ 2 ประการ คือ การพัฒนาปฏิสัมพันธ์แบบเผชิญหน้าระหว่างผู้วิจัยกับผู้มีส่วนร่วมกับทุกคน ๆ ละเอียดถี่ถ้วน จนสามารถสร้างความคุ้นเคย เคารพ และให้เกียรติกันได้แล้ว จึงใช้การสัมภาษณ์ในการกระตุ้นหนุนเสริมให้ผู้มีส่วนร่วมได้อธิบายสถานการณ์และประสบการณ์จนสามารถมองเห็นความคิดและมุมมองในประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

2.3 การสนทนากลุ่ม เป็นรูปแบบการสัมภาษณ์กลุ่มที่มีประเด็นการสนทนาโดยได้กำหนดคำถามไว้ในประเด็นหลักอย่างกว้าง ๆ และเพิ่มเติมประเด็นอื่นได้ในระหว่างการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยเน้นให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย โดยเป็นการสร้างโอกาสให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการวิจัยในแต่ละขั้นตอนมาร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้และให้มุมมองต่าง ๆ ด้วยความเท่าเทียมและยอมรับซึ่งกันและกัน ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มทุกคนจะได้รับโอกาสและการกระตุ้นให้มีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล การสะท้อนความคิดและมุมมองต่าง ๆ โดยจัดหลายครั้ง แต่ละครั้งมีผู้ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นนั้น ๆ เข้าร่วมการสนทนา 9-13 คน

3. การตรวจสอบความเชื่อถือได้ของข้อมูล ความน่าเชื่อถือได้ในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Trustworthy) พิจารณาและยืนยันจาก 1) สามารถสนับสนุนให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องอย่างจริงจังให้สามารถเรียนรู้และปฏิบัติงานร่วมกันได้ซึ่งในงานวิจัยนี้ในการวิจัยนี้สามารถสร้างการมีส่วนร่วมจาก 3 กลุ่มที่มีส่วนได้ส่วนเสียสำคัญในการพัฒนา 2) การมีแหล่งข้อมูลหลายแหล่งและใช้หลายวิธีในการศึกษา ซึ่งในงานวิจัยนี้ได้เริ่มจากรูปแบบการรวบรวมข้อมูล 3 วิธีที่หลากหลายประกอบกัน จนสามารถพัฒนาหลักฐานเชิงประจักษ์จากกระบวนการแสวงหาความรู้และการวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ มีการนำเสนอข้อมูลในการสนทนากลุ่มอย่างโปร่งใส มีการสะท้อนความคิด ความรู้ประสบการณ์และแนวคิดต่าง ๆ อย่างอิสระ ปราศจากการครอบงำ จัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศที่ส่งเสริมให้ทุกคนสามารถแสดงออกได้อย่างเต็มศักยภาพของแต่ละคน นำสู่การวิเคราะห์ แผลและเข้าใจความหมายร่วมกัน จนได้ข้อมูลที่ตรงกับความเป็นจริง รวมถึงเพื่อให้ข้อมูลที่ได้นั้นมีความน่าเชื่อถือมากที่สุด

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลบางส่วนพร้อม ๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูล แล้วเอาผลสรุปเบื้องต้นจากข้อมูลมาใช้ในการออกแบบและตั้งคำถามเพิ่มเติม เพื่อใช้ตอบคำถามงานวิจัยให้สมบูรณ์มากขึ้น การวิเคราะห์ข้อมูลเป็นกระบวนการทำงานที่ต่อเนื่อง ซึ่งเกิดขึ้นตั้งแต่เมื่อนักวิจัยเริ่มต้นเก็บข้อมูลจนถึงเมื่อสิ้นสุดการเก็บข้อมูล โดยดำเนินการตามวงจรที่สำคัญ 5 องค์ประกอบของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Ampansirirat & Wongchaiya, 2017) คือ 1) การสังเกต เป็นการนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมและบันทึกข้อมูลอย่างเป็นระบบมา

วิเคราะห์และพรรณนาตามสภาพการณ์และพฤติกรรมที่เป็นจริง โดยการให้รายละเอียดและบันทึกภาคสนามอย่างเข้าใจอย่างลึกซึ้ง 2) การสะท้อนคิด ใช้เวลาค่อนข้างมากกับการเข้าร่วมและฟังผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการวิจัยครั้งนี้ที่มีมุมมองและการตีความที่แตกต่างกัน แล้วนำข้อมูลของสภาพการณ์และพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจริงนี้สู่การพูดคุยเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนกันอย่างลึกซึ้งและจริงจัง นำข้อมูลต่าง ๆ มาร้อยเรียงประติดประต่อกัน โดยการสร้างโอกาสและกระตุ้นให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันอย่างกว้างขวางด้วยการยอมรับและให้เกียรติกันในการตีความและการให้ความหมายรวมทั้งการเปรียบเทียบสิ่งที่สังเกตได้กับสิ่งที่ปรากฏและความเป็นจริง เมื่อได้ข้อสรุปที่ชัดเจนเห็นทิศทางพัฒนาที่เป็นรูปธรรมชัดเจนแล้วได้จัดทำเป็นเอกสารรายงานการวิจัยเบื้องต้นเผยแพร่เพื่อเป็นการสะท้อนความคิดสู่สาธารณชนในวงกว้างด้วย 3) การวางแผน เป็นการที่ผู้ร่วมในการสนทนากลุ่มร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อสรุปสำหรับคำถามการวิจัยที่ต้องการคำตอบให้ชัดเจน เมื่อได้คำตอบที่ชัดเจนในแต่ละคำถามการวิจัยแล้ว ก็ได้ร่วมกันระบุงิจกรรมการพัฒนาที่จำเป็นต้องดำเนินการ รวมทั้งจัดทำแผนปฏิบัติการที่เป็นขั้นตอน ระยะเวลาดำเนินการ และระบุผู้รับผิดชอบในแต่ละขั้นตอนอย่างชัดเจน 4) การลงมือปฏิบัติ เป็นการที่ผู้ที่ได้รับมอบหมายได้ลงมือปฏิบัติการตามขั้นตอนและวิธีการที่ได้วางแผนไว้อย่างเป็นระบบ โดยเน้นการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการจัดการ มีการสื่อสารข้อมูลกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างต่อเนื่องเพื่อสร้างความเข้าใจและร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูลและติดตามความก้าวหน้าในการดำเนินการด้วย และ 5) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เป็นขั้นตอนสำคัญของการวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นการสร้างโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการวิจัยครั้งนี้ โดยได้นำเสนอข้อมูลที่ลงมือปฏิบัติการตามแผนที่วางไว้เข้าสู่การสนทนากลุ่มอย่างโปร่งใส โดยจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศที่ส่งเสริมให้ทุกคนสามารถแสดงออกได้อย่างเต็มศักยภาพของแต่ละคน เพื่อให้สะท้อนความคิด ความรู้ประสบการณ์และแนวคิดต่าง ๆ อย่างอิสระ ปราศจากการครอบงำ จนสามารถนำสู่การวิเคราะห์ที่แปลและเข้าใจความหมายร่วมกัน จนได้ข้อมูลที่ตรงกับความเป็นจริงและมีความน่าเชื่อถือมากที่สุด

โดยดำเนินการ 3 ขั้นตอน ต่อเนื่องกันอย่างเป็นระบบ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสร้างองค์ความรู้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการจัดการของชุมชนมอญบางขันหมาก ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ต่อเนื่องกันอย่างเป็นระบบ ดังนี้

1.1 การสร้างการมีส่วนร่วม มี 1 กิจกรรม ได้แก่ การสร้างความรู้ความเข้าใจ รวบรวมเชื่อมโยงอัตลักษณ์ และสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดทำผังกิจกรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมโดยชุมชน โดยการจัดการประชุมและฝึกอบรม ในเนื้อหาเกี่ยวกับ 1) แนวทางการดำเนินงานชุมชนท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม 2) ศึกษาวิเคราะห์อัตลักษณ์ชุมชน และ 3) ออกแบบวางแผนกิจกรรมและรูปแบบการพัฒนาและเชื่อมโยงสู่การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม กลุ่มเป้าหมายได้แก่คณะกรรมการหมู่บ้านและผู้นำกลุ่ม องค์กรในชุมชน และภาคีเครือข่ายการพัฒนาที่เกี่ยวข้อง (อบต./โรงเรียน) จำนวน 20 คน

1.2 การพัฒนาศักยภาพเพื่อการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม มี 7 กิจกรรม ได้แก่

1.2.1 การพัฒนาปราชญ์ชุมชนและเยาวชนสู่การเป็นนักร้องเรื่องชุมชน โดยจัดประชุมเชิงปฏิบัติการพัฒนาปราชญ์ชุมชนและเยาวชนสู่การเป็นนักร้องเรื่องชุมชนในเนื้อหาประวัติ วิถีชีวิต วัฒนธรรม อัตลักษณ์ จุดเด่นจุดขายของชุมชน และการสร้างเรื่องราวของชุมชน และฝึกปฏิบัติจริงเพื่อพัฒนาทักษะ เกี่ยวกับ 1) การเป็นนักร้องเรื่องและฝึกการถ่ายทอดเพื่อใช้ในการต้อนรับนักท่องเที่ยว และ 2) การพัฒนาทักษะทางภาษา (ภาษาไทยและภาษามอญ) เพื่อใช้ในการต้อนรับนักท่องเที่ยว กลุ่มเป้าหมายได้แก่ ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน จำนวน 20 คน ครูและนักเรียน โรงเรียนวัดโพธิ์ระหัดและโรงเรียนวัดอัมพวัน จำนวน 50 คน

1.2.2 การเพิ่มทักษะการแสดงต้อนรับนักท่องเที่ยว โดยจัดฝึกอบรมเพิ่มทักษะการแสดงต้อนรับนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายได้แก่ทีมนักแสดงต้อนรับนักท่องเที่ยว จำนวน 20 คน โดยจัด 3 ครั้ง

1.2.3 การยกระดับภูมิปัญญาให้เป็นสินค้าที่ระลึกทางวัฒนธรรม โดยคัดสรรผู้รู้ที่มีความเชี่ยวชาญในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนดำเนินการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาชุมชนมอญ บางชิ้นหมากให้เป็นสินค้าที่ระลึก 2 ผลิตภัณฑ์ และผลิตเป็นต้นแบบที่สามารถจำหน่ายได้ รวมถึงการควบคุมกำกับดูแลคุณภาพและมาตรฐานของสินค้าที่ระลึกทางวัฒนธรรมอย่างสม่ำเสมอ

1.2.4 การพัฒนาอาหารพื้นถิ่นมอญบางชิ้นหมาก โดยคัดสรรผู้รู้ที่มีความเชี่ยวชาญในการพัฒนาอาหารให้มีมาตรฐานได้คุณภาพ สะอาดและปลอดภัยดำเนินการคัดเลือกเมนูอาหารพื้นถิ่นมอญบางชิ้นหมากอบรมให้ความรู้ มาตรฐานการปรุงการจัดสำรับ ความสะอาด ปลอดภัย การคิดคำนวณต้นทุน และอบรมการเป็นวิทยากรถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในการปรุง การผลิตอาหาร และการควบคุมกำกับดูแลคุณภาพและมาตรฐานของอาหารอย่างสม่ำเสมอ เพื่อรองรับนักท่องเที่ยว

1.2.5 การพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้เป็นสินค้าชุมชนที่มีคุณภาพ โดยคัดสรรผู้รู้ที่มีความเชี่ยวชาญ ดำเนินการออกแบบและพัฒนา “ตะกร้า” ให้เป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนที่เป็นสินค้าชุมชนที่มีคุณภาพ ให้เป็นสินค้าที่ระลึก สำหรับนักท่องเที่ยวที่จะซื้อไปเป็นของฝากของขาร่วยหรือของที่ระลึกในการมาท่องเที่ยวที่ชุมชนมอญบางชิ้นหมาก รวมถึงการควบคุมกำกับดูแลคุณภาพและมาตรฐานของสินค้าผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมอย่างสม่ำเสมอผลิตภัณฑ์ให้เป็นสินค้าชุมชนที่มีคุณภาพ

1.2.6 การเพิ่มทักษะการจัดทำสื่อเรียนรู้อัตลักษณ์ วัฒนธรรมภูมิปัญญา และวิถีชุมชนมอญบางชิ้นหมาก โดยการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการจริงในการจัดทำสื่อวิดิทัศน์เรียนรู้ อัตลักษณ์ วัฒนธรรม ภูมิปัญญา และวิถีชุมชนมอญบางชิ้นหมาก

1.2.7 การพัฒนาภูมิทัศน์ด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยร่วมกันศึกษาข้อมูล อัตลักษณ์ทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญามอญบางชิ้นหมาก ประสานงานกับผู้ทรงภูมิปัญญา และพิจารณาความเหมาะสม ความสะดวกในการเดินทางถึงแหล่งทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาในแต่ละแหล่ง ออกแบบให้เหมาะสม สวยงาม และลงมือสร้าง พร้อมทั้งติดตั้งและจัดภูมิทัศน์ประกอบ ต้นไม้ประดับให้สวยงาม และโดดเด่น

1.3 การส่งเสริมช่องทางการตลาดท่องเที่ยวมี 1 กิจกรรม ได้แก่ การออกแบบ และจัดพิมพ์แผ่นพับประชาสัมพันธ์ชุมชนท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมอญบางชิ้นหมาก โดยจัดทำข้อมูล และถ่ายภาพ ออกแบบจัดวางเนื้อหาและรูปภาพให้มีความเหมาะสม สวยงาม และมีความน่าสนใจ และจัดพิมพ์

1.4 การสื่อสารสร้างการรับรู้ มี 1 กิจกรรม ได้แก่ การจัดแสดง จำหน่ายผลิตภัณฑ์และบริการชุมชนท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมอญบางชั้นหมาก โดยนำศักยภาพทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชุมชนมอญบางชั้นหมากที่ได้พัฒนาศักยภาพเพื่อการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวมาจัดแสดง

ขั้นตอนที่ 2 การจัดการและสรุปองค์ความรู้แล้วจัดทำเป็นคู่มือการเรียนรู้ที่สามารถขยายผลได้ มี 2 กิจกรรม ได้แก่

2.1 การจัดการและสรุปองค์ความรู้เป็นรูปแบบในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการจัดการ

2.2 การจัดทำคู่มือการเรียนรู้สามารถขยายผลได้

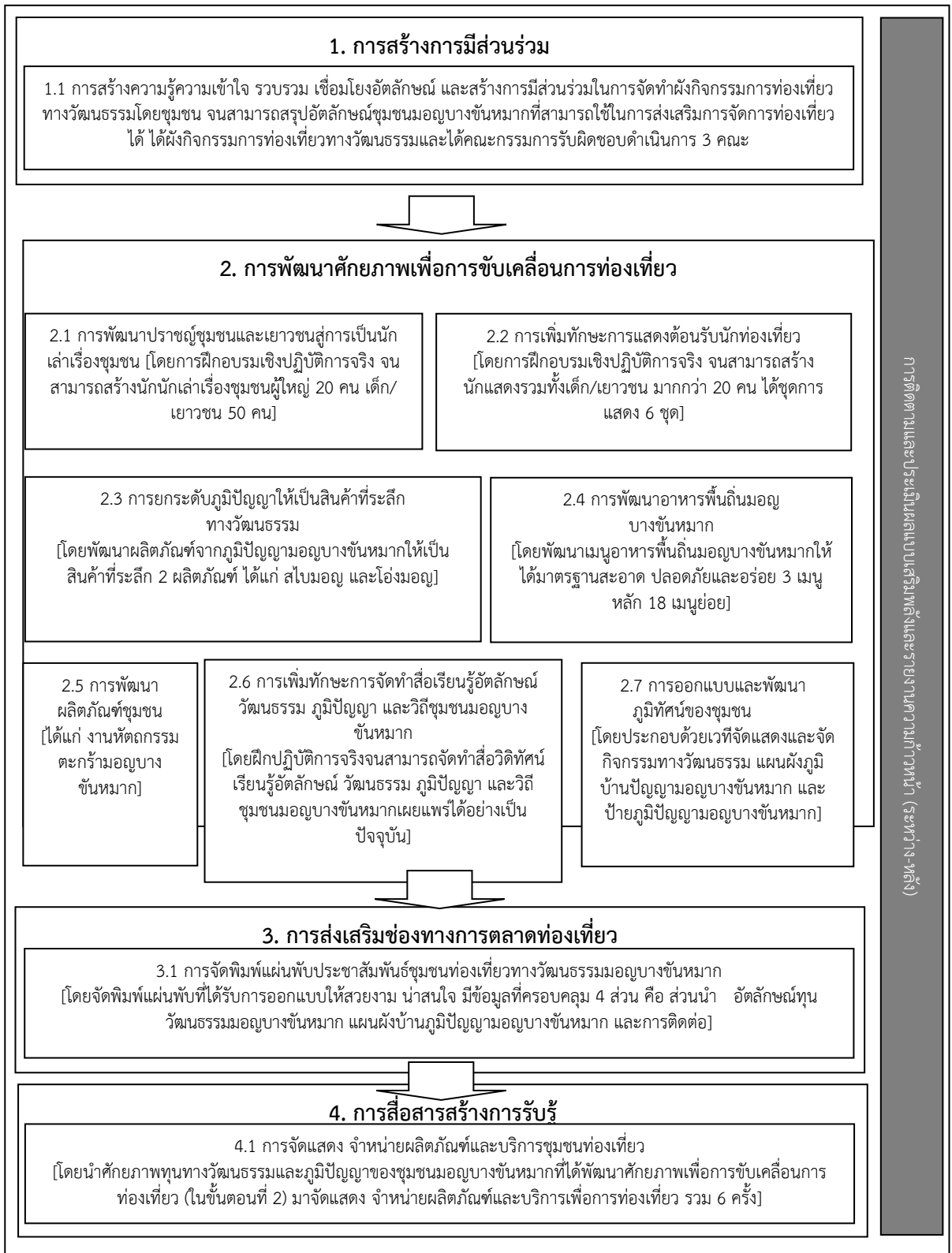
ขั้นตอนที่ 3 การจัดเวทีฝึกอบรมขยายผลไปยังชุมชนอื่น มี 1 กิจกรรม ได้แก่ การจัดเวที/ฝึกอบรมขยายผลไปยังชุมชนอื่นที่มีศักยภาพและความพร้อม

ผลการวิจัย

มีผลการดำเนินงานในแต่ละขั้นตอน ดังนี้

1. ผลการดำเนินงานสร้างองค์ความรู้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการจัดการของชุมชนมอญบางชั้นหมาก มีรูปแบบและขั้นตอนการดำเนินการที่ประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์และส่งต่อกันอย่างเป็นระบบ 4 ขั้นตอน ดังภาพที่ 1

การติดตามและประเมินผลแบบประเมินพลังและแรงบันดาลใจทางวัฒนธรรม (ระหว่าง-หลัง)

ภาพที่ 1 รูปแบบในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการจัดการของชุมชนมอญบางชั้นหมาก ตำบลบางชั้นหมาก อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี (ที่ได้จากการจัดการความรู้)

โดยในแต่ละขั้นตอนมีกิจกรรมและผลการดำเนินงาน ดังนี้

1.1 การสร้างการมีส่วนร่วม สามารถสร้างความรู้ความเข้าใจ รวบรวม เชื่อมโยง อัตลักษณ์ และสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดทำผังกิจกรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมโดยชุมชนจนสามารถสรุปอัตลักษณ์ชุมชนมอญบางชั้นหมากที่สามารถใช้ในการส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวได้ 6 ด้าน (อาหารพื้นบ้าน การละเล่นและเพลงพื้นบ้าน สถาปัตยกรรม ความเชื่อ ประเพณี และพิธีกรรม วิถีชีวิตและการทำมาหากิน และ ภูมิปัญญาพื้นบ้าน) รวม 16 อัตลักษณ์ภูมิปัญญาชุมชนมอญบางชั้นหมาก “วิถีชุมชนมอญเมืองลพบุรี” และได้ผังกิจกรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมบนฐานอัตลักษณ์ชุมชนมอญบางชั้นหมากที่สามารถส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการจัดการตลอดทั้งปี รวมทั้งได้คณะกรรมการรับผิดชอบดำเนินการ 3 คณะ ได้แก่ คณะกรรมการที่ปรึกษา คณะกรรมการดำเนินการ และคณะกรรมการติดตามผลการดำเนินงาน

1.2 การพัฒนาศักยภาพเพื่อการขับเคลื่อนการท่องเที่ยว มีผลการดำเนินงานในแต่ละกิจกรรม ดังนี้

1.2.1 การพัฒนาปราชญ์ชุมชนและเยาวชนสู่การเป็นนักร้องเรื่องชุมชน สามารถพัฒนาปราชญ์ชุมชนและเยาวชนสู่การเป็นนักร้องเรื่องชุมชน ผู้ใหญ่ 20 คน เด็ก/เยาวชน 50 คน

1.2.2 การเพิ่มทักษะการแสดงต้อนรับนักท่องเที่ยว สามารถเพิ่มทักษะการแสดงต้อนรับนักท่องเที่ยว จากนักแสดงรวมทั้งเด็ก/เยาวชน มากกว่า 20 คน ได้ชุดการแสดง 6 ชุด ได้แก่ ลำพาวข้าวสาร รำมอญ รำเทียน รำร่ม เพลงพื้นบ้าน และเพลงร่ำวงขามมอญ (ร้องเป็นภาษาไทยและภาษามอญ)

ภาพที่ 2 การเพิ่มทักษะการแสดงต้อนรับนักท่องเที่ยว

1.2.3 การยกระดับภูมิปัญญาให้เป็นสินค้าที่ระลึกทางวัฒนธรรม สามารถยกระดับภูมิปัญญาให้เป็นสินค้าที่ระลึกทางวัฒนธรรม โดยพัฒนาผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาชุมชนมอญบางชั้นหมากให้เป็นสินค้าที่ระลึก 2 ผลิตภัณฑ์ ได้แก่ สไบมอญ และโอ่งมอญ

ภาพที่ 3 การยกระดับภูมิปัญญาให้เป็นสินค้าที่ระลึกทางวัฒนธรรม (สไบมอญ และโอ่งมอญ)

1.2.4 การพัฒนาอาหารพื้นถิ่นมอญบางขันหมาก สามารถพัฒนาอาหารพื้นถิ่นมอญบางขันหมาก โดยพัฒนาเมนูอาหารพื้นถิ่นมอญบางขันหมากให้ได้มาตรฐานสะอาด ปลอดภัยและอร่อย 3 เมนูหลัก (อาหารจากมะตาด อาหารจากกระเจี๊ยบมอญและส้มพอเหมาะ และ "ขุนจิ้น" คนอมจิ้น) รวม 18 เมนูย่อย

ภาพที่ 4 การพัฒนาอาหารพื้นถิ่นมอญบางขันหมากให้ได้มาตรฐานสะอาด ปลอดภัยและอร่อย

1.2.5 การพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้เป็นสินค้าชุมชนที่มีคุณภาพ สามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน ได้แก่ งานหัตถกรรมตะกร้ามอญบางขันหมาก

ภาพที่ 5 การพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้เป็นสินค้าชุมชนที่มีคุณภาพ งานหัตถกรรมตะกร้ามอญบางขันหมาก

1.2.6 การเพิ่มทักษะการจัดทำสื่อเรียนรู้อัตลักษณ์ วัฒนธรรมภูมิปัญญา และวิถีชุมชนมอญบางขันหมาก ทำให้มีสื่อเรียนรู้และประชาสัมพันธ์อัตลักษณ์ วัฒนธรรม ภูมิปัญญา และวิถีชุมชนมอญบางขันหมาก ผ่าน facebook: ยูวชนไทยรามัญวัดอัมพวัน ลพบุรี ได้อย่างเป็นปัจจุบัน

1.2.7 การพัฒนาภูมิทัศน์ด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชน สามารถพัฒนาภูมิทัศน์ของชุมชน ซึ่งประกอบด้วย 1) เวทีจัดแสดงและจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม พร้อมทั้งได้เตรียมห้องน้ำ (แยกชายหญิง และแยกอาคารต่างหาก) และที่จอดรถไว้สำหรับอำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยวและผู้มาร่วมกิจกรรมด้วย ในขณะเดียวกันก็ได้เตรียมมาตรการในเรื่องของความสะอาด (ทั้งขยะและน้ำเสีย) ไว้ด้วย 2) แผนผังภูมิบ้านปัญญามอญบางขันหมาก และ 3) ป้ายทูนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญามอญบางขันหมาก จำนวน 12 ป้าย ได้แก่ หัตถกรรมมอญ ร้ามอญ เรือนมอญ เครื่องแต่งกายมอญ อาหารมอญ ความเชื่อมอญ ดั้งโน้ท์ ภาษามอญ พิธีปักพื้นบ้านมอญ ร้าพาข้าวสาร ขนมมอญ และเพลง/การละเล่นพื้นบ้าน

ภาพที่ 6 การพัฒนาภูมิทัศน์ด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชน

1.3 การส่งเสริมช่องทางการตลาดท่องเที่ยว สามารถออกแบบและจัดพิมพ์แผ่นพับประชาสัมพันธ์ชุมชนท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมอญบางขันหมาก โดยจัดพิมพ์แผ่นพับที่ได้รับการออกแบบให้สวยงาม น่าสนใจ มีข้อมูลที่ครอบคลุม 4 ส่วน คือ ส่วนนำ อัตลักษณ์ทุนวัฒนธรรมมอญบางขันหมาก แผนผังบ้านภูมิปัญญามอญบางขันหมาก รวมทั้งการติดต่อ แล้วจัดพิมพ์แผ่นพับจำนวน 1,000 แผ่น

ภาพที่ 7 การจัดพิมพ์แผ่นพับประชาสัมพันธ์ชุมชนท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมอญบางขันหมาก

1.4 การสื่อสารสร้างการรับรู้ สามารถจัดแสดง จำหน่ายผลิตภัณฑ์และบริการชุมชนท่องเที่ยว โดยนำศักยภาพทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชุมชนมอญบางขันหมาก ที่ได้พัฒนาศักยภาพเพื่อการขับเคลื่อนการท่องเที่ยว (ในขั้นตอนที่ 2) มาจัดแสดง จำหน่ายผลิตภัณฑ์และบริการเพื่อการท่องเที่ยว รวม 6 ครั้ง

ภาพที่ 8 การจัดแสดง จำหน่ายผลิตภัณฑ์และบริการเพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

2. การจัดการและสรุปลงความรู้แล้วจัดทำเป็นคู่มือการเรียนรู้ที่สามารถขยายผลได้ สามารถพัฒนาจัดการและสรุปลงความรู้เป็นรูปแบบในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมโดยใช้ชุมชน

เป็นฐานในการจัดการในทุกขั้นตอน และได้จัดทำเป็นคู่มือการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการจัดการ โดยมีเนื้อหาประกอบด้วยรูปแบบ ขั้นตอน วิธีการดำเนินงาน ในทุกขั้นตอนอย่างละเอียดจนสามารถนำไปใช้ในการขยายผลไปยังชุมชนอื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนี้

2.1 บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

2.2 ขั้นตอนที่ 1 การสร้างการมีส่วนร่วม

1) การสร้างความรู้ความเข้าใจ รวบรวม เชื่อมโยงอัตลักษณ์ และสร้างการมีส่วนร่วม ในการจัดทำผังกิจกรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมโดยชุมชน

2.3 ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาศักยภาพเพื่อการขับเคลื่อนการท่องเที่ยว

1) การพัฒนาปราชญ์ชุมชนและเยาวชนสู่การเป็นนักร้องเรื่องชุมชน

2) การเพิ่มทักษะการแสดงต้อนรับนักท่องเที่ยว

3) การยกระดับภูมิปัญญาให้เป็นสินค้าที่ระลึกทางวัฒนธรรม

4) การพัฒนาอาหารพื้นถิ่นมอญบางขันหมาก

5) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน

6) การเพิ่มทักษะการจัดทำสื่อเรียนรู้อัตลักษณ์ วัฒนธรรม ภูมิปัญญา และวิถีชุมชน

มอญบางขันหมาก

7) การออกแบบและพัฒนาภูมิทัศน์ของชุมชน

2.4 ตอนที่ 3 การส่งเสริมช่องทางการตลาดท่องเที่ยว

1) การจัดพิมพ์แผ่นพับประชาสัมพันธ์ชุมชนท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมอญบางขันหมาก

2.5 ตอนที่ 4 การสื่อสารสร้างการรับรู้

1) การจัดแสดง จำหน่ายผลิตภัณฑ์และบริการชุมชนท่องเที่ยว

3. การจัดเวทีฝึกอบรมขยายผลไปยังชุมชนอื่น โดยได้จัดเวทีฝึกอบรมขยายผลไปยังชุมชนอื่น ในจังหวัดลพบุรีที่มีศักยภาพและมีความพร้อม 3 ชุมชน ได้แก่ 1) ชุมชนลาวแง้ว (ลาวหลวง) บ้านหนองน้ำทิพย์ ตำบลพุดา อำเภอบ้านหมี่ 2) ชุมชนลาวเวียง บ้านหนองแถม ตำบลท่าแค อำเภอมือง และ 3) ชุมชนลาวใต้ บ้านสระมะเกลือ ตำบลเขาสามยอด อำเภอมือง ขึ้นเมื่อวันอาทิตย์ที่ 23 กุมภาพันธ์ 2563 โดยมีกิจกรรมสำคัญในการเรียนรู้ ดังนี้

3.1 การต้อนรับ ชี้แจงวัตถุประสงค์ และกิจกรรมการเรียนรู้

3.2 การเรียนรู้การพัฒนาศักยภาพทุนวัฒนธรรมและภูมิปัญญามอญบางขันหมาก เพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการจัดการ ในพื้นที่จริง 6 เรื่อง คือ 1) พิพิธภัณฑมอญบางขันหมาก 2) เรือนมอญบางขันหมาก 3) ขนมมอญบางขันหมาก 4) เพลง/การละเล่นพื้นบ้านมอญบางขันหมาก 5) อาหารพื้นบ้านมอญบางขันหมาก และ 6) การแสดงและเพลงพื้นบ้านมอญบางขันหมาก

3.3 การแบ่งปัน แลกเปลี่ยน และสรุปการเรียนรู้การพัฒนาศักยภาพทุนวัฒนธรรม และภูมิปัญญามอญบางขันหมาก เพื่อประโยชน์ในการที่ชุมชนที่มีศักยภาพและมีความพร้อมทั้ง 3 ชุมชน จะได้นำรูปแบบในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการ

จัดการของชุมชนมอญบางชั้นหมากไปประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการจัดการของชุมชนตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

ภาพที่ 9 การจัดเวทีฝึกอบรมขยายผลไปยังชุมชนอื่นในจังหวัดลพบุรีที่มีศักยภาพและมีความพร้อม

4. การติดตามและประเมินการดำเนินงานแบบเสริมพลัง สามารถติดตามและประเมินการดำเนินงานแบบเสริมพลังได้อย่างต่อเนื่องตลอดการดำเนินงาน ซึ่งพบว่าได้ก่อให้เกิดผลสำเร็จของโครงการ ทั้งผลผลิตและผลลัพธ์ในระดับหนึ่ง

อภิปรายผล

1. การส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการจัดการของชุมชนมอญบางชั้นหมากเริ่มจากการสร้างการมีส่วนร่วม สามารถสร้างความรู้ความเข้าใจ แล้วสร้างการมีส่วนร่วมในการศึกษารวบรวม เชื่อมโยงอัตลักษณ์ และจัดทำผังกิจกรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมโดยชุมชนจนสามารถสรุปอัตลักษณ์ชุมชนมอญบางชั้นหมากที่สามารถใช้ในการส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวได้ รวมทั้งได้คณะกรรมการรับผิดชอบดำเนินการ ซึ่งสอดคล้องกับ Janpetch & Siriwong (2017) ที่ค้นพบว่าเมื่อเกิดการบูรณาการความร่วมมือระหว่างชุมชนและหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องจะส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการจัดการ และเมื่อชุมชนเกิดการเรียนรู้และเห็นประโยชน์ร่วมกันจะนำไปสู่ความร่วมมือในการพัฒนาอย่างมีเอกภาพภายในชุมชน

2. การพัฒนาศักยภาพเพื่อการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวของชุมชนมอญบางชั้นหมากในครั้งนี้ นอกจากจะพัฒนาศักยภาพของปราชญ์และผู้ทรงภูมิปัญญาของชุมชนแล้ว ยังเน้นการพัฒนาทักษะของเยาวชนด้วย ทั้งการเป็นนักร้องเรื่องชุมชน (เป็นเด็ก/เยาวชน 50 คน) การแสดงต้อนรับนักท่องเที่ยว (เป็นเด็ก/เยาวชน 8 คน) และทักษะการจัดทำสื่อทำให้มีสื่อเรียนรู้และประชาสัมพันธ์อัตลักษณ์ วัฒนธรรม ภูมิปัญญา และวิถีชุมชนมอญบางชั้นหมาก ผ่าน facebook: ยูวชนไทยรามัญวัดอัมพวัน ลพบุรี (ซึ่งดำเนินการโดยกลุ่มยูวชนไทยรามัญ) ได้อย่างเป็นปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับ Phuwanatwichit (2017) ที่เสนอว่าแนวทางการวางแผนพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมและการจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในระยะยาว คือการอนุรักษ์และถ่ายทอดมรดกวัฒนธรรมให้กับเยาวชน

3. การพัฒนาศักยภาพเพื่อการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวของชุมชนมอญบางชั้นหมากในครั้งนี้ เน้นการพัฒนาปราชญ์ชุมชนและเยาวชนสู่การเป็นนักร้องเรื่องชุมชน การเพิ่มทักษะการแสดงต้อนรับนักท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับ Warunsap, Wongprasit, Jiradetprapai & Tekhanmag (2018) ที่พบว่าหนึ่งในรูปแบบการจัดการทุนทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในประเทศไทย คือ การจัดการเรื่องราวเชิงสร้างสรรค์ (story creation management) ซึ่งเป็นการนำเรื่องราวของ

ท้องถิ่นมาเป็นหัวข้อในการจัดการท่องเที่ยวหรือสื่อสารให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ ผ่านสถานที่จริง ผ่านเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญในท้องถิ่น ผ่านผู้คนที่ยังมีชีวิตเลือดเนื้อราวกับการเรียนรู้ในพิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิตให้นักท่องเที่ยวได้รับทราบ เพื่อสร้างแรงดึงดูดใจเพิ่มพูนความสำคัญและความน่าสนใจให้กับแหล่งท่องเที่ยว และยังสอดคล้องกับ Nakabhop (2018) ที่ค้นพบว่าการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมักเน้นการศึกษา วิถีชีวิตชุมชน มีกิจกรรมบอกเล่าเรื่องราวความเป็นมาของชุมชน เยี่ยมชมสถานที่สำคัญทางวัฒนธรรม และรับฟังเรื่องเล่า ความเชื่อและตำนาน ประเพณีของชุมชนผ่านมัลติมีเดียเพื่อเพิ่มความรู้และสร้างความประทับใจต่อการมาเยี่ยมชม

4. การพัฒนาศักยภาพเพื่อการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชนมอญบางชั้นหมากในครั้งนี้ เน้นการยกระดับภูมิปัญญาให้เป็นสินค้าที่ระลึกทางวัฒนธรรม การพัฒนาอาหารพื้นถิ่นมอญบางชั้นหมากโดยการควบคุมกำกับดูแลคุณภาพและมาตรฐานของอาหารอย่างสม่ำเสมอ และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้เป็นสินค้าชุมชนที่มีคุณภาพเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับ Pootes (2016) ที่พบว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นจัดเป็นมิติทางวัฒนธรรมที่มีบทบาทในการช่วยพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน โดยเป็นที่ยอมรับว่าการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนจะช่วยลดความเสี่ยงต่อการล่มสลายของครอบครัว ชุมชนโดยส่วนรวมในที่สุด และยังช่วยให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้

5. การส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการจัดการของชุมชนมอญบางชั้นหมากจำเป็นต้องส่งเสริมช่องทางการตลาดท่องเที่ยวและสื่อสารสร้างการรับรู้ โดยนำศักยภาพทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชุมชนมอญบางชั้นหมากที่ได้พัฒนาศักยภาพเพื่อการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวมาจัดแสดง จำหน่ายผลิตภัณฑ์และบริการเพื่อการท่องเที่ยว ซึ่งจะเป็นการสร้างโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับรูปธรรมของวัฒนธรรมจนเข้าใจวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชุมชนอย่างลึกซึ้งมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ Warunsap, Wongprasit, Jiradetprapai, & Tekhanmag (2018) ที่พบว่าหนึ่งในรูปแบบการจัดการทุนทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในประเทศไทย คือ การจัดการสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ (communication creation management) ซึ่งเป็นการนำเสนอเรื่องราวข้อมูลรายละเอียดของทุนทางวัฒนธรรมเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เข้าไปสัมผัสอย่างลึกซึ้ง ด้วยการบอกเล่าเรื่องราวของเจ้าของพื้นที่ เพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดการเรียนรู้ยอมรับเข้าใจความหลากหลายทางวัฒนธรรม ให้ความเคารพในทุนทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น เพื่อให้การท่องเที่ยวดำเนินต่อไปได้อย่างยั่งยืน และยังรวมถึงการนำเสนอแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นที่รู้จักแพร่หลายด้วยสื่อประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่าง ๆ ด้วย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับชุมชนมอญบางชั้นหมาก

ควรจะเน้นการสร้างความรู้ การเห็นคุณค่าของทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชุมชนมอญบางชั้นหมากที่บรรพบุรุษได้พัฒนาและสร้างสรรค์จนเหมาะสมที่จะใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและดำรงความเป็นมอญบางชั้นหมากไว้ได้ท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรม และได้พิสูจน์ชัดว่าเป็น “ทุน” สำคัญในการพัฒนาสู่ความ “มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน” ของชุมชนมอญบางชั้นหมาก รวมทั้งการมีทักษะและความสามารถในการอนุรักษ์และสืบทอดทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของ

บางชั้นหมากอย่างเป็นระบบและยั่งยืน ในลักษณะของการ “ระเบิดจากข้างใน” เช่น การผ่านระบบการศึกษาในระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย ผ่านบทบาทของวัด ผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคม (socialization) และสื่อสารทางสังคม (social media) เป็นต้น

2. ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานและองค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ที่มีหน้าที่รับผิดชอบและเกี่ยวข้อง

2.1 ถึงแม้หลักการสำคัญของการพัฒนาจะเน้นการสร้างคามยั่งยืนในลักษณะของการ “ระเบิดจากข้างใน” และชุมชนมอญบางชั้นหมากจะพยายามดำเนินการตามหลักการนั้นแล้วก็ตาม แต่ยังมีคามจำเป็นที่ต้องได้รับ “การกระตุ้นหนุนเสริมจากหน่วยงานและองค์กรภายนอกชุมชน” ดังนั้นจึงควรทำหน้าที่เป็น “พี่เลี้ยง” ให้ชุมชนมอญบางชั้นหมากได้พัฒนาอย่างต่อเนื่องต่อไป

2.2 ควรจะใช้ประสบการณ์จากกระบวนการเรียนรู้จากการปฏิบัติการจริงในการมีส่วนร่วมอย่างสำคัญในการสร้าง จัดการ และสรุปองค์ความรู้เป็นรูปแบบในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการจัดการในทุกขั้นตอนของชุมชนมอญบางชั้นหมากในครั้งนี้ ไปเผยแพร่ ขยายผล โดยบรรจุไว้เป็นส่วนหนึ่งในการแก้ปัญหา/พัฒนาในเรื่องอื่น ๆ จนสามารถพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนบนฐานทุนทางวัฒนธรรมสู่การสร้างชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนในแผนงาน/แผนปฏิบัติการในการดำเนินงานตามภารกิจหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละหน่วยงาน/องค์กรต่อไป

3. ข้อเสนอแนะสำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

3.1 ในฐานะเป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นที่เป็นแหล่งสะสมของ “ความรู้” ใน “ศาสตร์” และ “ศิลป์” ต่าง ๆ มาอย่างต่อเนื่องยาวนาน จึงควรได้แสดงบทบาทและทำหน้าที่เป็น “พี่เลี้ยงทางวิชาการ” ให้ชุมชนมอญบางชั้นหมากได้พัฒนาอย่างต่อเนื่องต่อไป จนสามารถเป็น “ต้นแบบ” หรือ “แหล่งเรียนรู้” ที่ชุมชนอื่น ๆ ที่มีศักยภาพและความพร้อมจะได้มาเรียนรู้และประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุมชน/หมู่บ้านของตนให้เข้มแข็งได้ต่อไป

3.2 ในฐานะเป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นที่ได้บูรณาการกันของคณะและสาขาวิชาต่าง ๆ ทั้งอาจารย์และนักศึกษาได้มีโอกาสเรียนรู้จากประสบการณ์การปฏิบัติการจริงในการสร้าง จัดการ และสรุปองค์ความรู้เป็นรูปแบบในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการจัดการในทุกขั้นตอนของชุมชนมอญบางชั้นหมากในครั้งนี้ ไปเผยแพร่ ขยายผลโดยการ “ปฏิบัติการจริง” ใน “พื้นที่จริง” โดยบรรจุไว้เป็นส่วนหนึ่งในการบริการทางวิชาการแก่สังคม โดยการสร้างหลักสูตรการฝึกอบรมหรือการสร้างโอกาสให้ชุมชน/หมู่บ้านอื่น ๆ ที่มีศักยภาพและความพร้อม ในเขตบริการ (จังหวัดสระบุรี ลพบุรี และสิงห์บุรี) แล้วสรุปผลการใช้รูปแบบ/องค์ความรู้จากการวิจัยและพัฒนาที่ว่าสามารถจะก่อให้เกิดการสร้างงานสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวของชุมชนได้จริงหรือไม่ และอย่างไร รวมทั้งการสรุปเป็นผลงานวิชาการเพื่อขยายผลและนำเสนอในวารสารทางวิชาการ หรือการประชุมสัมมนาทางวิชาการในระดับชาติและนานาชาติต่อไป

4. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

เนื่องจากมีชุมชนอื่นที่มีทุนทางวัฒนธรรมและมีศักยภาพที่สามารถส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการจัดการได้ ดังนั้น จึงควรส่งเสริมให้มีการวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างองค์ความรู้ จัดการและสรุปองค์ความรู้เป็นรูปแบบในการส่งเสริมการท่องเที่ยว

วัฒนธรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการจัดการ อันจะนำไปสู่การลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมและการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนได้ และเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ชุมชนอื่น ๆ จะได้มาเรียนรู้และประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุมชน/หมู่บ้านของตนให้เข้มแข็งได้ต่อไป

References

- Ampansirirat, A., & Wongchaiya, P. (2017). *kānwichai choēng patibatkān bæp mī suān rūām: laksana samkhan læ kānprayukchai nai chumchon* [The Participatory Action Research: Key Features and Application in Community]. *Journal of Humanities and social sciences Mahasarakham University*. 36(6), 192-202.
- Janpetch, K., & Siritwong, P. (2017). *kārabūn nā kān thun thāng watthanatham sū kān Pen læng thōngthīeo choēng sāngsan duāi krabūankān mī suān rūām khōng chumchon: kōrānī suksā chumchon bān chāk ngæo ‘amphœ bānglamung chāngwat Chon Buri* [The Integration of Cultural Capital into a Creative Tourist Attraction through Participatory Process: A Case Study of Ban Chak Ngaew Community, Banglamung District in Chonburi Province]. *Journal of Community Development Research (Humanities and Social Sciences)*. (10)1, 111-121.
- Nakabhop, C. (2018). *rūpbæp kānchatkān thōngthīeo choēng watthanatham bæp mī suān rūām khōng chumchon kōeī chai ‘amphœ chumsæng chāngwat nakhōn sawan* [The Model of Participatory Cultural Tourism Management of Koeichai Community, Chumsaeng District, Nakhon Sawan Province]. *Valaya Alongkorn Review (Humanities and Social Science)*. 8(2), 71-80.
- Phuwanatwichit, T. (2017). *kānphatthanā thun thāng watthanatham læ kānchatkān læng thōngthīeo nai rūpbæp mūbān watthanatham wīāngthā kān ‘amphœ san pā tōng chāngwat Chīang Mai* [Cultural Capital Development and Tourism Attraction Management for Culture Village Wiang Tha Kan, San Pa Tong District, Chiang Mai Province]. *Journal of Community Development and Life Quality*. 5(1), 14-23.
- Pongpit, S., (1993). *phūmpanyā chāobān kap kānphatthanā (lem nung)* [Local Wisdom and Development (Book 1)]. Bangkok: Wisdom Foundation.
- Pootes, U. (2016). *kānphatthanā sakkayaphāp khōng chumchon nai dān kānsāng san phalittaphan chāk tān tanōt bon phūnthān phūmpanyā thōngthin* [Development of Community Potential for Products Create of Palmyra Based on Local Wisdom]. *Journal of MCU social science Review*. 5(2), 193-204.

- Raymond, C. (2008). The Practical Challenges of Developing Creative Tourism: A cautionary tale from New Zealand” In **Creative Tourism: A Global Conversation**. Rebecca Wurzbarger et al. (eds), New Mexico: Sunstone Press.
- Tong-sanoer, N., & Sungkharat, U. (2015). k̄n̄č̄at̄k̄ān̄ w̄at̄th̄an̄ath̄am̄ l̄ǣ p̄h̄ū̄m̄p̄anȳā̄ th̄ō̄nḡth̄in̄ p̄h̄ū̄ā̄ k̄ān̄th̄ō̄nḡth̄īē̄ō ch̄ō̄ē̄nḡ s̄ā̄nḡs̄an̄ n̄aī t̄amb̄on̄ k̄ō, m̄āk̄ ‘am̄ph̄ō̄ē̄ p̄āk̄ p̄haȳū̄n̄ č̄anḡwat̄ Ph̄at̄th̄al̄unḡ [Culture local wisdom Management for Creative tourism: A cast study of Koh mark Sub-District, Pakpayoon District, Patalung Province]. **Journal of Humanities and Social Sciences, Thaksin University**. 10(1), 187-206.
- UNESCO. (2006). Towards sustainable strategies for creative tourism discussion report of the planning meeting for 2008. **International Conference on Creative Tourism**. Santa Fe, New Mexico, USA. October 25-27.
- Warunsap, D., Wongprasit, N., Jiradetprapai, S. & Tekhanmag, K. (2018). r̄ū̄p̄b̄ǣp̄ k̄ān̄č̄at̄k̄ān̄ th̄un̄ th̄ā̄nḡ w̄at̄th̄an̄ath̄am̄ p̄h̄ū̄ā̄ k̄ān̄th̄ō̄nḡth̄īē̄ō ch̄ō̄ē̄nḡ s̄ā̄nḡs̄an̄ n̄aī p̄r̄ath̄ē̄t̄ Thaī [A Cultural Capital Management Model for Creative Tourism in Thailand]. **ARU Research Journal**. 5(1), 17-24.